

Pluta, Michał

"Zwalczanie ostrych chorób zakaźnych w Polsce w latach 1944 - 1950", Elżbieta Więckowska, Wrocław 2001: [recenzja]

Medycyna Nowożytna 10/1 - 2, 244-246

2003

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Węcowska, *Zwalczanie ostrych chorób zakaźnych w Polsce w latach 1944–1950*, Wrocław 2001, ss. 214, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

W historiografii dotychczas brakowało opracowania, które w sposób syntetyczny przedstawiałoby skuteczność zwalczania zachorowań na ostre choroby zakaźne, ukazywałoby jego wpływ na zdrowie społeczeństwa oraz opisywałoby kształtowanie się opieki zdrowotnej w Polsce bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej. Prowadzone badania dotyczące zagadnień organizacji regionalnej służby zdrowia, jej zadań i działania oraz opieki zdrowotnej, owocujące przede wszystkim rozprawami doktorskimi, tylko częściowo wypełniły tę lukę. W zamyśle autorki uzupełnieniem tych braków ma stać się omawiana publikacja.

Celem, jaki postawiła przed sobą autorka, jest przedstawienie działania i form organizacyjnych instytucji powołanych w celu zwalczania i zapobiegania zachorowaniom na ostre choroby zakaźne oraz skutków podjętych działań w latach 1944–1950. Cezurę początkową wyznaczyła data opanowania przez wojska radzieckie i polskie części terytorium Polski na zachód od rzeki Bug, na którym powstała tzw. Polska lubelska oraz powołanie Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami i Państwowego Urzędu Repatriacyjnego. Cezurę końcową stanowi rok 1950, w którym stan sanitarno-epidemiologiczny Polski był już porównywalny ze stanem z 1939 r., a ostre choroby zakaźne przestały stanowić wielkie zagrożenie dla społeczeństwa i państwa.

Praca ma charakter chronologiczno-rzeczowy. Działalność poszczególnych instytucji zaangażowanych w zwalczanie epidemii przedstawiono w sposób chronologiczny. Podział poszczególnych rozdziałów ma charakter rzeczowy. Sprawy walki z ostrymi chorobami zakaźnymi przedstawiono zgodnie z ówczesną wiedzą medyczną na ten temat. Omawiane w pracy zagadnienie dotyczy jedynie ludności cywilnej. Publikację wzbogaca streszczenie w języku angielskim, indeks rzeczowy oraz spis tabel znajdujących się w książce.

Autorka w omawianej pracy wykorzystwała wiele różnorodnych źródeł. Przede wszystkim były to archiwalia, w tym, rzadko wykorzystywane, zasoby Archiwum Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych. Informacje czerpała ze źródeł normatywnych i druków urzędowych. Szczególnie cenne wydaje się sięgnięcie do artykułów publikowanych w prasie codziennej i lekarskiej przez lekarzy biorących udział w zwalczaniu chorób zakaźnych. Autorka szu-

kała także informacji w kalendarzach, materiałach szkoleniowych i wszelkiego typu informatorach.

Najwięcej miejsca w omawianej publikacji poświęcono działalności Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami (NNK). Wiele miejsca zajęło też omówienie funkcjonowania Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (PUR).

Praca składa się z siedmiu rozdziałów opatrzonych wstępem i zakończeniem. Pierwszy rozdział poświęcony został omówieniu organizacji instytucji zajmujących się zwalczaniem ostrych chorób zakaźnych. Przedstawiono cele i zadania instytucji. Następne rozdziały ukazują funkcjonowanie szpitalnictwa zakaźnego, lecznictwa i profilaktyki. Rozdział piąty przedstawia statystyki zachorowań na poszczególne choroby. W kolejnym rozdziale przedstawiono międzynarodową pomoc, jaką udzielono Polsce przy likwidowaniu chorób. W ostatnim rozdziale autorka ukazała wpływ zwalczania chorób zakaźnych na kształtowanie się państwowej opieki zdrowotnej. W zakończeniu pracy uogólniono informacje podsumowujące poszczególne rozdziały. Zawarto też wnioski końcowe dające odpowiedź na postawione pytania badawcze.

W pracy zanalizowano zwalczanie następujących chorób zakaźnych: duru brzuszego, duru osutkowego, duru powrotnego, czerwonki, błonicy, płonicy i zimnicy. Częściowo omówiono problem gruźlicy – przewlekłej choroby zakaźnej. Włączenie gruźlicy do omawianej pracy było spowodowane jej gwałtownym rozpowszechnieniem oraz nabieraniem przez gruźlicę, zdaniem autorki, cech ostrej choroby zakaźnej. Decyzja autorki jest uzasadniona. W przeciwnym razie postulaty badawcze wydawałoby się jedynie częściowo spełnione, a przedstawiony w pracy obraz stanu sanitarno-epidemiologicznego miałby charakter niepełny.

W pracy zamieszczono schematy obrazujące organizację Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami. Dużą zaletą pracy jest zamieszczenie tabel, przedstawiających w poszczególnych województwach oraz w Warszawie i w Łodzi rozmiary zachorowań na ostre choroby zakaźne w latach 1945–1950. Ukazano też bazę szpitalnictwa zakaźnego w poszczególnych województwach. Kolejne tabele przedstawiają m. in. stan szpitalnictwa zakaźnego, personel i infrastrukturę sanitarno – medyczną służby zdrowia Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w latach 1944–1949, zestawienie zakresu (wg województw) szczepień ochronnych przeciwko ospie, durowi brzuszemu, durowi plamistemu, czerwonce i błonicy dokonanych w 1946 i 1948 r., a także zachorowania, zgony, zapadal-

ność, umieralność na ostre choroby zakaźne oraz zachorowania i zgony spowodowane gruźlicą w latach 1945–1955.

Omawianą publikację należy uznać za bardzo wartościową pod względem merytorycznym i poznawczym. Omawiana książka znakomicie uzupełnia dotychczas istniejące braki w historiografii w zakresie tematyki zdrowotnej lat 1945–1955. Syntetyczna forma pracy sprawia, iż czytelnik nie gubi się w zbędnych szczegółowych analizach, ale ma przed sobą całościowy i precyzyjnie zarysowany obraz problematyki. Podobnie skonstruowane zostały zamieszczone w pracy tabele. W sposób ilościowy, bez zbędnego podawania drugorzędnych danych, przedstawiają problem zachorowań na ostre choroby zakaźne i ich zwalczanie. Należy podkreślić obszerny i różnorodny materiał źródłowy, jaki posłużył autorce przy pisaniu pracy.

Publikacja odpowiada w wystarczającym zakresie na postawione pytania badawcze. Powinna zostać dobrze odebrana przez historyków, a przede wszystkim badaczy dziejów medycyny.

Michał Pluta